

Functions of the Date Palm Tree in Southern Iran: The Case of Jam and Riz County, Bushehr Province

Ahmad Dorahaki ^{1✉}

1- Corresponding Author, Associate Professor of Demography, Department of Demography, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Abstract

The date palm tree is one of the most sacred and ancient trees for humans, and all its parts are useful. The present study was conducted with the aim of achieving various functions of the date tree. Our study area is Jam-o-Riz County in Bushehr Province. In the present study, a qualitative approach and ethnographic method were used to collect information. Data collection techniques also include observation and in-depth interviews. The researcher has also lived in the research field for many years and is fully familiar with it. The subject of the present study is ethnography. In this research, the use of date palm in the culture of the people of southern Iran is recounted and described in terms of food, handicrafts, ceremonies, architecture, recreation and leisure, beliefs and convictions. Research findings indicate that the functions of the date palm tree can be divided into three categories according to its components: 1- Leaves including: weaving mats, bread baskets, hats, blowing the wind, date sacks, brooms, medicinal, animal feed, decorative, fire, roofs of houses and date baskets, 2- Fruit (flowers, unripe fruit, fresh date, dates) including: edible, medicinal, recreational, water musk, date paste and date tree cheese and 3- Trunk including: making seesaws, roofs of houses, fuel, making ropes, date tree cheese and parvang (a tool for climbing the date tree). The date palm tree has been linked to the lives of the people of this land since the moment of birth and is with them until death; an example of which can be seen in the donation of gardens by some people of this region for forgiveness and the remnants of the righteous. This tree has entered and accompanied the people in their joy and sacred ceremonies such as marriage, and it also accompanies them in mourning ceremonies. Therefore, this tree has found an inextricable link with the lives of the people of this region and has become an inseparable part of the lives of the people of this region, and life without it is unknown to these people.

Keywords: Date palm, Jam city, Bushehr province, ethnobotany, Cultural ecology.

Received: 2025-12-19

Revised: 2025-12-26

Accepted: 2025-12-26

Published: 2026-05-01

Corresponding Author: adorahaki@atu.ac.ir

Publisher: Hakim Sabzevari University

© The Author(s) retain the copyright and full publishing rights.

Cite this Article:

Dorahaki, Ahmad. (2026). Functions of date palm trees in southern regions of Iran: Case study of Jam and Riz County in Bushehr Province. *Journal of Research in Ethnobiology and Sustainable Development*. 1(1): p-p

10.22034/jresd.2025.567254.1012

Extended Abstract

1. Introduction

The date palm tree is one of the most sacred and ancient trees for human and it is one of the trees whose entire parts are useful. The subject of the present study is ethno botany. Ethno botany is a science that studies and examines the behavior of a people or culture in a specific region with the native plants in that region. The theories of cultural materialism and cultural ecology have also been used in the study as theoretical considerations. Cultural ecology studies the interactions and relationships between humans and their living environment and how they influence and are influenced by it. This article aims to conduct a descriptive study of how the various parts of the date palm tree are used, as well as its impact on the material and spiritual lives of the people of this region. In this study, the use of the date palm tree in the culture of the people of southern Iran in food, handicrafts, ceremonies, architecture, recreation and leisure, beliefs and convictions has been recounted and described.

2. Materials and Methods

The materials and information of this study were collected in the form of ethno botany research among the people of Jam and Riz County in Bushehr Province in the spring of 2009. In the present study, a qualitative approach and ethnographic method were used to collect information. The researcher, with an ethnographic presence in the area, while observing and trying to participate in the study community, has tried to gain an understanding of the functions of the date palm tree through first-hand field experience by using techniques such as note-taking, photography, and ethnographic interviews. The researcher has also lived in the research field for many years and is fully familiar with it. To examine the validity of the data, two external techniques (peer review) and internal (member validity) were used.

3. Findings

Research findings indicate that the functions of the date palm tree can be divided into three categories according to its components: 1- Leaves including: weaving mats, bread baskets, hats, windbreaks, date bags, brooms, medicinal, animal feed, decorative, fire, roofs of houses and date baskets, 2- Fruit (flowers, Unripe fruit, fresh date, dates) including: edible, medicinal, recreational, water musk, date paste and date tree cheese and 3- Trunk including: making seesaws, on the roofs of houses, fuel, making ropes, date tree cheese and parvang (a tool for climbing the date tree). Also, gender division is observed in the making of some tools from the date palm tree; such as making brooms which are mostly done by women. Research findings indicate that all parts of the date palm tree are used in the lives of the people studied. Also, the folk beliefs and legends related to this tree, as well as local and indigenous vocabulary, are included in the research text.

4. Discussion and Conclusion

As theorists of cultural materialism and cultural ecology believe, the environment has an impact on the way of life and culture of the people of a region. This impact has been clearly shown in this research and it has been stated how the date palm tree has penetrated the material culture and the spiritual culture of the people. Examples of this impact can be observed in the economy and livelihood, handicrafts and even children's games. This tree has established a connection with the lives of the people of this land from the moment of birth and accompanies the individual until after death; an example of which can be seen in the donation of gardens by some people of this region for forgiveness and the remnants of good deeds (good deeds that remain after the death of their owner and, according to Muslim belief, cause forgiveness and forgiveness for their owner). This tree even enters and accompanies people in joy and sacred ceremonies such as marriage and accompanies them, and they also accompany them in mourning ceremonies. Therefore, this tree has found an inextricable link with the lives of the people of this region and has become an inseparable part of their lives, without which life is unfamiliar to these people.

5. Author's Contributions

This research was written individually.

Ahmad Dorahaki

<https://orcid.org/0000-0003-4115-6872>

adorahaki@atu.ac.ir

6. Conflicts of Interest

The author declares no conflict of interest.

7. Acknowledgments

Dedicated to my father who always lived with gardening and date palm trees and taught us the lesson of generosity and giving. The author also appreciates and thanks all those who participated in the research and made it possible to provide first-hand and indigenous data. It is hoped that this research will be a response to the efforts of all these dear ones.

Journal Pre-proof

کارکردهای درخت خرما در مناطق جنوبی ایران: مورد مطالعه شهرستان جم و ریز در استان بوشهر

احمد ذراهمکی[✉]

۱- نویسنده مسئول، دانشیار جمعیت‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

چکیده

درخت خرما از جمله مقدس‌ترین و کهن‌ترین درختان برای انسان است و از جمله درختانی است که تمامی اجزاء آن کاربرد دارد. تحقیق حاضر با هدف دستیابی به کارکردهای مختلف درخت خرما صورت گرفته است. منطقه مورد مطالعه، شهرستان جم و ریز در استان بوشهر است. در تحقیق حاضر برای جمع‌آوری اطلاعات از رویکرد کیفی و روش مردم‌نگاری استفاده شد. تکنیک‌های جمع‌آوری داده‌ها نیز شامل مشاهده و مصاحبه عمیق است. همچنین محقق سالیان طولانی در میدان تحقیق زندگی کرده و آشنایی کامل با آن دارد. حوزه مطالعاتی پژوهش حاضر گیاه‌قوم‌شناسی است. در این تحقیق استفاده از درخت خرما در فرهنگ مردم جنوب ایران از غذا، صنایع دستی، آیین‌ها، معماری، تفریح و فراغت، باورها و اعتقادات بازگو و توصیف شده است. یافته‌های پژوهشی حکایت از آن دارد که کارکردهای درخت خرما را با توجه به اجزای آن می‌توان در سه دسته تقسیم‌بندی کرد: ۱- برگ شامل: بافتن حصیر، سبد نان، کلاه، باد بزن، گونی خرما، جارو، دارویی، خوراک دام، تزیینی، آتش، سقف منازل و سبدان خرما، ۲- میوه (گل، میوه کال، رطب، خرما) شامل: خوراکی، دارویی، تفریحی، مشک آب، رب خرما و پنیر درخت خرما و ۳- تنه شامل: ساخت الاکلنگ، در سقف منازل، سوختی، ساخت طناب، پنیر درخت خرما و پرونگ (وسیله ای برای بالا رفتن از درخت خرما). درخت خرما از لحظه تولد با زندگی مردم این دیار پیوند برقرار نموده و تا بعد از مرگ نیز همراه آنها است؛ که نمونه آن را می‌توان در بخشش باغ‌ها توسط بعضی از مردم این منطقه برای آمرزش و باقیات الصالحات دید. این درخت در شادی‌ها و آیین‌های مقدسی چون ازدواج حضور دارد و مردم را همراهی می‌کند؛ همان‌گونه که در مراسم سوگواری و آیین‌های تدفین نیز بخشی از زندگی فرهنگی آنان به شمار می‌آید. بنابراین این درخت پیوند ناگستنی‌ای با زندگی مردم این منطقه پیدا کرده است و به جزء جدانشدنی از زندگی مردم این منطقه تبدیل شده است و زندگی بدون آن برای این مردم ناآشنا است.

کلیدواژه: درخت خرما، شهرستان جم، استان بوشهر، گیاه قوم‌شناسی، بوم‌شناسی فرهنگی.

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۴/۱۰/۰۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۲/۰۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۲۸

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۴/۱۰/۰۵

نویسنده مسئول: adolahaki@atu.ac.ir

ناشر: دانشگاه حکیم سبزواری

© نویسنده(گان) حق نشر و حقوق کامل انتشار را حفظ می‌کنند.

نحوه ارجاع به این مقاله:

ذراهمکی، احمد. (۱۴۰۵). کارکردهای درخت خرما در مناطق جنوبی ایران: مورد مطالعه شهرستان جم و ریز در استان بوشهر. پژوهش‌های زیست‌قوم‌شناسی و توسعه پایدار، ۱(۱)، ص-ص.

۱- مقدمه

درختان همواره در زندگی انسان نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای را دارا بوده‌اند، به طوری که زندگی انسان به صورت پیوسته به وجود آن‌ها وابسته بوده است. در هر محیط با توجه به شرایط آن درختانی خاص در زندگی مردم آن ناحیه تأثیر به سزایی داشته، به طوری که در همه جلوه‌های فرهنگ آن‌ها از مادی گرفته تا معنوی رخنه نموده‌اند و از طریق آن‌ها می‌توان تمام اجزاء فرهنگی مردم آن دیار را جستجو کرد. با توجه به این‌که گیاهان از هزاران سال قبل یکی از رکن‌های اساسی و به عنوان اصلی‌ترین منبع قابل دسترس انسان‌ها بوده‌اند (Soleiman & et al., 2013: 14)، می‌توان علم استفاده از گیاهان را علمی کهن و غنی دانست که در مناطق مختلف جهان به ویژه در کشور ایران به دلیل وجود آداب و رسوم متنوع و گیاهان مختلف در تأمین نیازهای زندگی استفاده می‌شده است (Bibak & Moghbali Henzaei, 2017: 116).

این استفاده در طول زندگی و تکامل انسان‌ها از طریق تجربه و آزمون و خطا شکل گرفته و باعث به وجود آمدن تجربه‌هایی ارزنده برای بهره‌برداری بهتر از گیاهان و تکمیل نمودن زندگی شده‌اند (Zhao & et al., 2010: 402). بررسی و ثبت این تجربه‌ها را اصطلاحاً اتنوبوتانی یا گیاه‌قوم‌شناسی می‌نامند (Prance, 2007: 2). گیاه‌قوم‌شناسی یکی از شاخه‌های دانش بومی است که به بررسی نحوه استفاده جامعه، فرهنگ و یا یک ناحیه خاص از گیاهان بومی موجود در آن منطقه می‌پردازد، این علم از طریق مصاحبه با افراد بومی ساکن در آن ناحیه‌ها قابل جمع‌آوری است (Heydari & Karamdoost, 2014: 335). درخت خرما از جمله این درختان است که در زندگی مردم شهرستان جم و ریز استان بوشهر جایگاه ویژه‌ای دارد.

درخت خرما یکی از مقدس‌ترین و قدیمی‌ترین درختان برای انسان است. پیدایش درخت خرما به درستی معلوم نیست؛ اما تا کنون محققان نظریات گوناگونی را درباره منشأ آن ارائه داده‌اند. عده‌ای سرزمین اولیه درخت خرما را آسیا و مشخصاً کرانه‌های خلیج فارس دانسته و عده‌ای موطن اصلی آن را شمال آفریقا و شبه جزیره عربستان و بعضی سرزمین آن را شبه قاره هند عنوان کرده‌اند (Islami, 2004: 53). در بنای معبد خدای ماه در نزدیکی اور عراق از نخل استفاده شده است که سابقه آن را تا هفت هزار سال قبل می‌رساند. همچنین در نقش‌های برجسته نینوا آثاری از درخت نخل مربوط به آشوریان وجود دارد. در قانون حمورابی ششمین پادشاه بابل چند ماده درباره درخت نخل وجود دارد که نشان‌دهنده اهمیت درخت خرما برای آن‌ها است (Islami, 2004: 53).

در ایران بر اساس شواهد باستان‌شناختی، نزدیک به حدود شش هزار سال پیش کشت نخل وجود داشته است. در دوره ایلامیان در نزدیکی شهر شوش نخلستان‌های بسیاری بوده است، حتی بر روی مهره‌های این دوره نقش‌های نخل دیده می‌شود (Islami, 2004: 45). در روایت‌های دینی از درخت خرما به عنوان میوه بهشتی یاد شده است (Raad, 4; Anam, 99: 140) و نام آن مرتباً در قرآن آمده و این همان درختی است که حضرت عیسی زیر آن متولد شده است (Maryam, 25). شرایط جغرافیایی متنوع و رویشگاه‌های گوناگون از سویی و فرهنگ کهنسال ایرانی -مانند هر فرهنگ کهنسال دیگر- از سوی دیگر، گنجینه‌ای از آفرینندگی‌های مردمی را در زمینه گیاه‌شناسی سنتی فراهم کرده است. استفاده شگفت‌آور و بسیار متنوع در عرصه‌های کشاورزی، دامداری، زنبورداری، صنایع دستی، رنگرزی، داوسازی و پزشکی و همچنین معماری نشان‌دهنده اهمیت این دانش تجربی گران‌بها و گاه منحصربه‌فرد است (Farhadi, 2005: 44). درخت خرما یکی از این درختان شگفت‌آور است. می‌توان گفت که از تمامی اجزای درخت خرما مصارف متعدد و گوناگونی می‌شود. با توجه به این اهمیت ما در تحقیق حاضر برآنیم با استفاده از رویکرد گیاه‌قوم‌شناسی به کاربردهای متعدد این درخت در منطقه مورد تحقیق دست یابیم. گیاه‌قوم‌شناسی علم مطالعه انسان و گیاهان و تأثیرات آن‌ها بر روی هم است. جان هارشبرگر گیاه‌شناس آمریکایی در سال ۱۸۹۵ اصطلاح گیاه‌قوم‌شناسی را ابداع کرد و آن را به عنوان علم مطالعه روابط کاربردی و سودمند، بین انسان و گیاهان پیرامونش از جمله کاربردهای دارویی گیاهان معرفی نمود (Farhadi, 2005: 18). به کارگیری این رویکرد ما را در درک تأثیرات درخت خرما بر زندگی مردم این خطه از ایران و شناخت بهتر فرهنگ مردم جنوب یاری خواهد رساند.

شکل ۱. درخت خرما، روستای پشتو (منبع: نگارنده)

در این تحقیق از نظریه ماتریالیسم فرهنگی و بوم‌شناسی فرهنگی استفاده شده است و سعی بر آن شده که با توجه به این نظریه‌ها به بررسی کارکردهای درخت خرما و تأثیر آن بر زندگی مردم شهرستان جم و ریز پرداخته شود. ماتریالیسم فرهنگی بیش از هر چیزی به شرایط مادی و محصولات مادی زندگی انسان تأکید دارد. به نظر ماردین هریس ماتریالیسم فرهنگی بر اساس این فرض ساده است که زندگی اجتماعی انسان، واکنشی منطقی به مسائل عملی است که در این جهان وجود دارد (Mour, 1982:294). بر اساس نظریه ماتریالیسم فرهنگی جوامع انسانی نظام‌هایی اجتماعی- فرهنگی به شمار می‌آیند که شناخت آن‌ها بیش از هر چیزی باید از خلال محصولات مادی آن‌ها و شرایط مادی که در آن زندگی می‌کنند انجام گیرد. بر همین اساس این نظریه از روش‌هایی استفاده می‌کند که بتواند مادیت فرهنگ را اندازه‌گیری و درباره آن‌ها داوری کند (Fakuhi, 2003: 224). هریس، فرهنگ را نظام‌های اجتماعی - فرهنگی می‌داند که دارای بخش‌های زیر ساختار، روساختار و ساختار است. عمده‌ترین نقش در این میان را زیر ساختار دارد که شامل شیوه تولید و شیوه باز تولید است. هریس نظام‌های ارزشی و ساختارهای اجتماعی را متأثر از رابطه انسان با محیط می‌داند. بوم‌شناسی فرهنگی نیز به بررسی تعاملات و مناسبات بین انسان و محیط زندگی‌اش و نحوه تأثیرگذاری و تأثیرپذیری از آن می‌پردازد. در واقع این رویکرد معتقد است فرهنگ و محیط، مستقل از یکدیگر نیستند و نوعی تعامل مستمر بین آن‌ها وجود دارد. استیوارد معتقد است که محیط‌های مشابه و یکسان جوامع فرهنگ‌های یکسان یا شبیه به هم را به وجود می‌آورند (Fakuhi, 2003: 218). در واقع استیوارد معتقد است زیستگاه‌های محیطی و محیط زندگی و معیشت افراد به مثابه متغیرهای مستقلی هستند که در شکل‌گیری نظام‌های اجتماعی مشترک و ایجاد خصیصه‌های فرهنگی و تعیین شیوه زندگی یک گروه یا منطقه مؤثر هستند؛ بنابراین با توجه به این دو رویکرد نظریه به کارکردهای درخت خرما پرداخته خواهد شد و نحوه تأثیرگذاری محیط، بر زندگی و معیشت و فرهنگ مردم این خطه از ایران بررسی می‌شود.

درباره کارکردهای درخت خرما و نحوه رابطه آن با فرهنگ تحقیقات متنوعی انجام شده است که اکثر این تحقیقات بر جنبه‌های مادی و نحوه تأثیرگذاری این درخت بر وضعیت معیشت مردم تأکید نموده‌اند. که از جمله می‌توان به پژوهش‌های زیر اشاره نمود. هنری (۱۳۵۱) به مطالعه اهمیت درخت خرما در زندگی مردم خور پرداخته است که این تحقیق توسط عسکری خانقاه به فارسی ترجمه شده است. در این تحقیق به موضوعاتی از جمله کشت درخت خرما، اجزاء درخت خرما، مراحل رشد میوه درخت خرما، انواع درخت خرما، برداشت و استفاده‌هایی که از درخت خرما در ناحیه خور و بیابانک می‌شود، اشاره شده است. کارکردهای درخت خرما در تحقیقات دیگر از جمله قلمروی جغرافیایی کشاورزی، درخت خرما در بیم و نرمایش کرمان (فشارکی، ۱۳۶۶)، خرما در فرهنگ مردم خشت و دلورار و خرما در فرهنگ مردم کرمان (اسلامی، ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳)، نخل، خرما و آنچه از آن می‌سازند (ضیایی، ۱۳۸۵)، صنایع دستی از درخت خرما (سایانی، ۱۳۸۲) بررسی شده است. هر پدیده اجتماعی در یک بستر و محیطی اتفاق می‌افتد که مسلماً در آن محیط شکل خاص خود را می‌گیرد؛ بنابراین محیط‌های متنوع به شکل‌گیری فرهنگ‌های متنوع منجر می‌شوند. اگرچه فرهنگ‌های در بعضی جهات شبیه هم هستند، اما در بعضی جهات دیگر متفاوتند. بنابراین در این تحقیق ما به بررسی درخت خرما در یک محیطی متفاوت از سایر محیط‌های تحقیق شده در تحقیقات

قبلی خواهیم پرداخت و با استفاده از دیدگاه ماتریالیسم فرهنگی و بوم‌شناسی فرهنگی و استفاده از رویکرد گیاه قوم‌شناسی به بررسی درخت خرما و تأثیر آن بر زندگی مردم شهرستان جم و ریز خواهیم پرداخت.

۲- مواد و روش

مواد و اطلاعات این مطالعه به شکل تحقیقات گیاه مردم‌شناسی^۱ در میان مردم شهرستان جم و ریز در استان بوشهر در بهار ۱۳۸۸ جمع‌آوری شده است. قسمت بسیار مهمی از یک مطالعه گیاه‌مردم‌شناسی مربوط به چگونگی دستیابی به اطلاعات از گروه‌های انسانی مورد مطالعه است. روش اصلی در پژوهش حاضر مبتنی بر ریکرد کیفی و با توجه به استراتژی مردم‌نگاری بوده است. در این استراتژی پژوهشی، بر خلاف سایر استراتژی‌های پژوهش، پژوهشگر، مشاهده‌گری منفعل نیست؛ بلکه او داده‌ها و تحلیل‌هایش را از خلال درگیری و تعامل با سوژه‌ها و اطلاع‌رسانی‌هایش به دست می‌آورد (Murchison, 2010: 4). پژوهشگر این مقاله با حضور مردم‌نگارانه در محل ضمن مشاهده و تلاش برای مشارکت در جامعه مورد مطالعه، با بهره‌گیری از فنونی همچون یادداشت‌برداری، تصویربرداری، مصاحبه‌های مردم‌نگارانه تلاش کرده است فهمی از کارکردهای درخت خرما با تجربه دست اول میدانی به دست آورد. بدین منظور پس از شناسایی خبرگان محلی و گفتگوهای مقدماتی چارچوب اولیه پرسش‌های طراحی و برای مصاحبه‌های بعدی (ساختارمند، نیمه ساختار یافته و بدون ساختار) تصمیم‌گیری شد. ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌ها مشاهده و مصاحبه بوده است. همچنین نویسندگان سال‌های طولانی در میدان تحقیق حضور داشته و اشراف و آگاهی کامل به میدان پژوهش خود داشته است.

مصاحبه‌ها و مشاهدات تا جایی ادامه یافته که پاسخ‌های تکراری برای محقق اثبات شود و ادامه مصاحبه‌های نکته جدیدی را به مطالب قبلی اضافه نمی‌کرد. در این زمینه با ۲۵ نفر از مطلعین و مردم بومی مصاحبه‌های عمیق صورت گرفت. روستاهایی که مورد مطالعه قرار گرفت شامل روستاهای پشتو، قلعه کهنه، تشار، انارستان و دو شهر ریز و جم هستند. مواد گردآوری شده در این مطالعه نیز شامل یادداشت‌های میدانی است که بر اساس مشاهده ی مستقیم، مصاحبه‌های عمیق و همچنین عکس هستند. جهت ارزیابی اعتبار یافته‌های پژوهشی که یکی از دغدغه‌های اساسی پژوهشگران کیفی است در کنار تلاش در جهت جند وجهی‌سازی، در جریان پژوهش به طور مشخص از دو تکنیک بیرونی و درونی استفاده شده است. از بازبینی هم رده‌ها به عنوان تکنیکی بیرونی استفاده شده است؛ در این تکنیک، یک کنترل بیرونی از فرآیند پژوهش صورت می‌گیرد؛ افرادی که با پژوهشگر صادق هستند، سؤالاتی را در مورد روش‌ها، معانی و تفاسیر طرح می‌کنند (Creswell, 2006: 208). در این پژوهش به طور مشخص نمونه اولیه‌ای از پژوهش در قالب مقاله در اختیار ۴ نفر از هم رده‌های پژوهشگر قرار گرفت و در مورد روش و نتایج، بحث‌هایی میان پژوهشگر و ایشان شکل گرفت که موجب برخی تعدیل‌ها در نتایج پژوهش شد. همچنین با استفاده از تکنیک اعتبار اعضا پژوهشگر نظر مشارکت‌کنندگان را در مورد درستی یافته‌ها و تفاسیر پژوهش جویا شده است.

معرفی منطقه

شهرستان جم و ریز یکی از شهرستان‌های استان بوشهر در جنوب ایران است که در فاصله ۲۶۵ کیلومتری با مرکز استان و همچنین در فاصله ۲۵ کیلومتری خلیج فارس واقع شده است. این شهرستان از آب‌وهوای معتدل‌تری نسبت به سایر شهرستان‌های دیگر استان برخوردار است. درجه حرارت آن به طور متوسط ۲۳ درجه سانتی‌گراد و رطوبت نسبی ۳۴ تا ۵۱ درصد است. میزان متوسط بارندگی در این شهرستان ۳۰۸ میلی‌متر است. شهرستان جم و ریز خنک‌ترین شهرستان در استان بوشهر هست و تنها شهرستان استان است که تمامی مرکبات در آن پرورش می‌یابد. این شهرستان دسترسی عظیمی به منابع گاز و آب دارد. شغل اصلی ساکنان آن اشتغال در پالایشگاه گاز عسلویه و فجر جم است. این شهرستان از شمال و شرق به بخش اسیر شهرستان مهر در استان فارس و از جنوب به شهرستان کنگان و از غرب به شهرستان دیر و دشتی محدود می‌شود. این شهرستان از دو بخش جم و ریز تشکیل شده است. هم اکنون به دلیل سکونت کارکنان بخش‌های مختلف صنعتی شاغل در عسلویه و جم جمعیت این شهرستان به شکل چشم‌گیری رو به افزایش است. مذهب مردم این شهرستان عمدتاً شیعه است.

¹. Ethnobotany

همچنین در شهرستان‌های جم و ریز، تقریباً تمامی اقوام ایرانی حضور دارند و این منطقه از تنوع قومی قابل توجهی برخوردار است. (Rastegar, 2013: 15-20).

۳- یافته‌ها

خرما درختی است از تیره گرمسیری جزو تیره نخل‌هایی که میوه‌اش بسته است یعنی تمامی قسمت‌های آن به کار می‌آید. میوه آن دارای هسته‌ای سخت و پوستی نازک است و طعم شیرینی دارد که به شکل خوشه‌ای بزرگ از شاخه آویزان است و برگ‌های آن بزرگ است. ارتفاع درخت به ۱۰ تا ۲۰ متر یا بیشتر می‌رسد. طول عمر درخت خرما در مناطق گرمسیر ۸۰ تا ۱۲۰ سال و در مناطق سرد سیرتر به ۱۵۰ تا ۲۰۰ سال می‌رسد (اسلامی، ۱۳۸۲: ۱۷). به میوه نرسیده آن خارک^۱ می‌گویند. درخت خرما در نواحی گرمسیر و نیمه گرمسیر از جمله ایران پرورش می‌یابد. در مناطق خرما خیز ایران اصطلاحات زیادی برای نخل و اجزای آن وجود دارد که از جمله می‌توان به مَخ به معنی درخت خرما و پیش به معنی برگ درخت خرما اشاره نمود. این درخت از اجزاء مختلف تشکیل می‌شود که عبارت‌اند از: ۱- برگ ۲- تنه ۳- پیری (رشته‌های نازک اطراف درخت خرما) ۴- تاپ (چوب‌های روی تنه درخت خرما) ۵- میوه و پنیر درخت خرما.

درخت خرما در منطقه جم و ریز به فراوانی یافت می‌شود که این درخت دارای تنوع زیاد و بی‌نظیری است. در این منطقه برای درخت خرما از اصطلاح محلی به نام مَخ^۲ استفاده می‌شود. به گفته ساکنان این شهرستان این درخت به طور متوسط صد سال عمر دارد و ارتفاع آن به حدود ۲۰ متر می‌رسد. درخت خرما نزد ساکنین این خطه اهمیت و ارج فراوانی دارد که قبل از استقرار پالایشگاه گاز فجر جم در این شهرستان مهم‌ترین فعالیت مردم این منطقه در نخلستان‌ها و کشاورزی بوده است. جمعیت این شهرستان در حدود ۴۰ هزار نفر است. این درخت بهشتی از قداست ویژه‌ای نزد مردم این خطه از ایران برخوردار است و کاربرد آن را در تمامی جلوه‌ها و جنبه‌های زندگی مردم این شهرستان از زمان تولد تا مرگ می‌توان دید. کاربرد آن در خانه‌ها، تفریح بچه‌ها، تهیه اسباب زندگی و گذران معیشت در زندگی مردم این دیار مشهود و ملموس است. این درخت تا مرحله برداشت و دسته‌بندی میوه آن یعنی خرما سه مرحله را طی می‌کند که عبارت‌اند از:

۱- **مرحله گرده افشانی؛** این مرحله در اصطلاح محلی به آن «بو دادن» گفته می‌شود که در این مرحله درخت تازه (معادل گل کردن) زده است که تاره درخت نر را در میان تاره‌های درخت ماده قرار می‌دهند که عمل گرد افشانی صورت گیرد. لازم به ذکر است که نخل‌هایی که تاره درخت نر در آن‌ها گذاشته نشود نیز میوه می‌دهند؛ اما از آن کیفیت برخوردار نیستند.

شکل ۲. تاره درخت خرما، روستای قعله کهنه (منبع: نگارنده)

^۱. Kharak

^۲. Mox

۲- مرحله هرس کردن که در اصطلاح محلی به آن «پنگ و پیش»^۱ می‌گویند. در این مرحله برگ‌های اضافی و خارها و خارک‌های (میوه نرسیده) اضافی هرس می‌شوند. در این مرحله درخت خرما در مرحله خارک (میوه نرسیده درخت خرما که به شکل کال هست) است.

۳- مرحله برداشت که در اصطلاح محلی به آن «چیک»^۲ می‌گویند که در این مرحله خرما را می‌چینند. درخت خرما در این منطقه دارای کاربردهای گوناگون است که ما به بررسی تک تک اجزاء آن می‌پردازیم. در جدول شماره ۱ این اجزا و کاربردهای آن به صورت کلی نشان داده شده است که در ادامه ما آن را توضیح خواهیم داد.

جدول ۱. کارکردهای مختلف اجزای درخت خرما

اجزاء	نام محلی	کاربرد
برگ	پیش ^۳	بافتن حصیر، سبد نان، کلاه، باد بزن، گونی خرما، جارو، دارویی، خوراک دام، تزیینی، آتش، سقف منازل و سبدان خرما
میوه (گل، میوه کال، رطب، خرما)	تاره، خارک، رطب، خرما	خوراکی، دارویی، تفریحی، مشک آب، رب خرما و پنیر درخت خرما
تنه	تنگ ^۴	ساخت الاکلنگ، در سقف منازل، سوختی، ساخت طناب، پنیر درخت خرما و پرونگ (وسیله‌ای برای بالا رفتن از درخت خرما)

۱- برگ: برگ درخت خرما پهن و بزرگ است. برگ درخت خرما تقریباً در حدود ۲ متر طول و حدود ۴۰ سانتی‌متر عرض دارد. در اصطلاح محلی به برگ درخت خرما پیش می‌گویند. برای ساخت بعضی موارد که از برگ درخت خرما به دست می‌آید؛ از جمله حصیر، کلاه، سبد، مجمان و سپک^۵ که در ادامه توضیح داده می‌شود. ابتدا باید از برگ درخت خرما چیزی که در اصطلاح محلی به آن بل^۶ گفته می‌شود، ساخته شود. بل از برگ‌های تر درخت خرما به دست می‌آید. برای ساخت بل ابتدا برگ‌ها را از ساقه جدا کرده و سپس برگ‌ها را به رشته‌های کوچک‌تر تبدیل کرده و سپس توسط افراد ماهر در این کار با دست بل ساخته می‌شود که این کار هم توسط زنان و هم توسط مردان معمولاً در فصول تابستان و بهار انجام می‌شود. این کار معمولاً به صورت تک نفری انجام می‌شود. بل معمولاً دارای یک طول و عرض ثابتی نیست و بسته به خواست و ایده فرد بستگی دارد؛ ولی تقریباً می‌توان گفت هر بل در حدود ۲۰ متر طول و حدود ۵ سانتی‌متر عرض دارد.

شکل ۳. یکی از اهالی در حال بافتن بل، شهر ریز (منبع: نگارنده)

1. Pang & Pish

2. Chik

3. Pish

4. Tong

5. mujman & Cepak

6. Bel

شکل ۴. نمونه از بل‌های ساخته شده، شهر ریز (منبع: نگارنده)

استفاده‌هایی که از برگ می‌شود بسیار متنوع است که شامل:

۱-۱. ساخت حصیر: حصیر از برگ درخت خرما به دست می‌آید که توسط افراد ماهر در این کار ساخته می‌شود. در ساخت حصیر ابتدا باید از برگ درخت خرما بل ساخته شود. در واقع از به هم دوختن بل به هم حصیر به وجود می‌آید. از حصیر به جای قالی یا موکت می‌توان استفاده نمود. اندازه حصیر به خواست و نظر سازنده آن بستگی دارد.

شکل ۵. نمونه از حصیرهای ساخته شده توسط اهالی، روستای قلعه کهنه (منبع: نگارنده)

۲-۱. سبدی که در اصطلاح محلی به آن «چاکان»^۱ یا زنبیل گفته می‌شود که برای حمل مواد گوناگون از آن استفاده می‌شود. طول و عرض سبد با توجه به نیاز به آن‌ها متفاوت است. برای ساخت سبد نیز ابتدا باید بل ساخته شود و از به هم دوختن بل‌ها توسط افراد ماهر با دست سبد بافته می‌شود.

شکل ۶. نمونه‌ای از سبدهای ساخته توسط اهالی، شهر ریز (منبع: نگارنده)

۳-۱. کلاه که شکل آن به صورت دایره‌ای است. کلاه نیز به صورت دستی توسط افرادی ماهر در این کار ساخته می‌شود و نشان از هنر و مهارت مردم این دیار دارد.

^۱ - Chakan

شکل ۷. نمونه‌ای از کلاه‌های ساخته شده توسط اهالی، روستای پشتو(منبع: نگارنده)

۴-۱. باد بزن که شکل آن دایره‌ای است. طول و عرض باد بزن‌ها با هم متفاوت است و با توجه به خواست و نیاز فرد به صورت‌های کوچک و بزرگ ساخته می‌شود. این اندازه از ۲۰ تا ۵۰ سانتی‌متر می‌تواند متغیر باشد.

شکل ۸. نمونه‌ای از بادبزن‌های ساخته شده توسط اهالی، روستای پشتو(منبع: نگارنده)

۵-۱. سبد نان که در اصطلاح محلی به آن سپک^۱ می‌گویند. از برگ درخت خرما به دست می‌آید و برای گذاشتن نان در آن استفاده می‌کنند که به شکل مدور است. این سپک‌ها در حدود ۴۰ سانتی‌متر و قطر ۳۰ سانتی‌متر ارتفاع دارند.

شکل ۹. نمونه‌ای از سپک‌های ساخته شده توسط اهالی، شهر ریز(منبع: نگارنده)

^۱ - Cepak

شکل ۱۰. یکی از اهالی در حال ساختن سبک، شهر ریز (منبع: نگارنده)

۶-۱. گونی خرما که در اصطلاح محلی یه آن گلت^۱ می‌گویند. گلت برای گذاشتن خرما یا گندم یا تنباکو و... از آن استفاده می‌شود. گلت‌ها در حدود یک متر ارتفاع و حدود نیم متر عرض دارند.

شکل ۱۱. نمونه‌ای از گلت‌های ساخته شده توسط اهالی، روستای قعله کهنه (منبع: نگارنده)

۷-۱. سبدان خرما که در اصطلاح محلی یه آن مُجمان^۲ می‌گویند. مُجمان برای پایین آوردن خرما به هنگام برداشت خرما از آن استفاده می‌شود. طول آن در حدود نیم متر و عرض آن هم نیم متر است. خرماها در هنگام برداشت توسط باغبان در مجمان ریخته شده و توسط بند از بالای نخل به پایین انتقال داده می‌شود.

شکل ۱۲. نمونه‌ای از مجمان‌های ساخته شده توسط اهالی، روستای پشتو (منبع: نگارنده)

^۱. Golat

^۲. mujman

۸-۱. برگ‌ها در ساخت سقف منزل نیز کاربرد دارند که می‌تواند به صورت جدا از هم یا به صورت چیزی که در اصطلاح محلی به آن «سَته»^۱ می‌گویند که از پوستن برگ‌های درخت خرما به هم توسط بند ساخته می‌شود، به کار روند.

شکل ۱۳. نمونه‌ای از کاربرد برگ در سقف خانه، روستای قعله کهنه (منبع: نگارنده)

۹-۱. جارو از برگ درخت خرما درست می‌شود و استفاده فراوان دارد. برای ساخت آن برگه‌های تر درخت خرما را به اندازه‌های مناسب تقسیم می‌کنند و سپس چند تکه را در کنار هم قرار می‌دهند و به وسیله بند به هم می‌بندند. جالب است این کار توسط زنان اغلب انجام می‌شود و کمتر مردی است که این کار را انجام دهد؛ در حالی که دیگر کارکردها هم توسط مردان و هم توسط زنان انجام می‌شود. تهیه آن در تمام فصول سال انجام می‌شود.

شکل ۱۴. نمونه‌ای از جاروهای ساخته شده توسط زنان، روستای پشتو (منبع: نگارنده)

۱۰-۱. برای آتش از برگ خشک درخت استفاده می‌کنند. از برگ درخت خرما برای سوخت، گرما، پختن غذا و برای تنور هم استفاده می‌شود.

۱۱-۱. کاربردهای تزئینی. برگ درخت خرما در آیین‌ها و مراسم گوناگون، از جمله جشن‌های ازدواج و مناسبت‌های مذهبی، به‌طور گسترده برای آذین‌بندی و تزئین فضاهای مراسم به کار می‌رود. این برگ در آذین‌بندی سردر مجالس شادی، از جمله مراسم عروسی و آیین استقبال از زائران بازگشته از سفرهای زیارتی، و نیز در تزئین حجله عروس کاربرد دارد.

¹. Sæte

شکل ۱۵. نمونه‌ای از کاربرد تزئینی برگ درخت خرما در یک عروسی، شهر ریز (منبع: نگارنده)

۱۲-۱. خوراک دام. از برگ درخت خرما به عنوان خوراک حیواناتی مانند بز، گوسفند و گاو نیز استفاده می‌شود. این کار در تمامی فصول مخصوصاً تابستان که علوفه دام کم است استفاده می‌شود.

۱۳-۱. کاربردهای داروئی برگ. از برگ درخت خرما برای درمان ضرب خوردگی در مورد انسان و دام استفاده می‌شود. برای این منظور از برگ میانی درخت خرما که در اصطلاح محلی به آن «تَغَل»^۱ (برگی که تازه شروع به بیرون آمدن کرده است) استفاده می‌گردد. ابتدا برگ سبز و تازه را می‌کوبند تا نرم شوند و سپس آن در بر روی محل ضرب خوردگی قرار می‌دهند و سپس آن را با پارچه‌های تمیز می‌بندند و یا می‌توان برای مدتی بر روی محل ضرب خوردگی نگه داشت. برگ درخت خرما برای خلال دندان نیز کاربرد دارد.

۲- میوه درخت خرما: میوه درخت خرما به طور کلی تا مرحله برداشت، پنج مرحله را طی می‌کند که عبارت‌اند از: ۱- تاره (گل درخت خرما) ۲- خارک (میوه کال درخت خرما) ۳- دمباز (میوه‌ای که تازه شروع به رسیدن کرده است) ۴- رطب ۵- خرما.

۱-۲. در مرحله اول در اصطلاح محلی به آن تاره می‌گویند تاره مصرف خوراکی دارد. طول آن حدوداً ۲۰ سانتیمتر و عرض آن ۵ سانتیمتر است.

شکل ۱۶. نمونه‌ای از تاره که هنوز در پوسته خود است، روستای قلعه کهنه (منبع: نگارنده)

¹. Texal

شکل ۱۷. نمونه‌ای از تاره که از پوست خود بیرون آمده است، روستای قلعه کهنه (منبع: نگارنده)

۲-۲. از چوب تاره، وسیله تفریحی به نام تک تک^۱ ساخته می‌شود و برای تفریح بچه‌ها به کار می‌رود که از هر خورد دو لبه صدای به صورت تک تک به دست می‌آید. این کار معمولاً توسط خود باغبان هنگام کندن تاره انجام می‌شود. ساخت آن در اواخر اسفند و فروردین که درخت خرما تاره می‌زند انجام می‌شود. تک تک در واقع کاربرد جفجه را دارا است.

شکل ۱۸. نمونه‌ای از تک تک ساخته شده (منبع: نگارنده)

۲-۳. از پوست تاره وسیله‌ای نام دولک^۲، معادل مشک یا کیسه آب، ساخته می‌شود که برای نگهداری آب از آن استفاده می‌شود. این کار در ماه اسفند و فروردین که درخت تاره می‌زند، توسط مردان ساخته می‌شود. ابتدا تاره را از پوست آن بیرون می‌کشند و سپس به کمک وسیله‌ای که به آن «داس» گفته می‌شود و برای هرس کردن خارهای اضافی درخت خرما از آن استفاده می‌شود، قسمت‌هایی که آب را نگه می‌دارد را حفظ کرده و قسمت‌های اضافی را به صورت رشته‌ای باقی گذاشته و در آخر به هم گره می‌زنند.

^۱. Tak Tak

^۲. Dulæk

شکل ۱۹. دولک وسیله برای نگهداری آب، روستای پشتو (منبع: نگارنده)

- ۲-۴. خود «تاره» دارای پنیر یا در اصطلاح محلی «خاپ»^۱ است و خوردنی است و در انتهای آن قرار دارد.
- ۲-۵. تاره درخت نر دارای گرد سفید رنگی است که هم مصرف دارویی و خوراکی دارد.
- ۲-۶. مرحله دوم میوه درخت خرما خارک است که مصرف خوراکی دارد. خارک در ابتدا به رنگ سبز است، ولی بعد که می‌رسد در بعضی از انواع درخت خرما به رنگ زرد و در بعضی دیگر به رنگ قرمز درمی‌آید. خارک هم مصرف خوراکی دارد.
- ۲-۷. در مرحله بعدی در اصطلاح محلی به آن دُمباز^۲ می‌گویند که تنها قسمت پایین آن به مرحله رطب رسیده است و بقیه آن هنوز خارک باقی مانده است و در مرحله بعد به مرحله رطب می‌رسد.

شکل ۲۰. خارک درخت خرما، روستای پشتو (منبع: نگارنده)

- ۲-۸. مرحله آخر مرحله خرما است. در این مرحله، ثمره درخت خرما برداشت می‌شود. خرما در این منطقه کاربردهای گوناگون و متنوعی دارد که می‌توان به تهیه انواع حلوهای گوناگون از جمله حلوا گنجی^۳ که از ترکیب خرما و گنجد ساخته می‌شود، اشاره نمود که ابتدا خرماها و گنجدها را در وسیله‌ای که در اصطلاح محلی به آن سکو^۴ گفته می‌شود، می‌ریزند و سپس آن‌ها را به وسیله چوبه می‌کوبند تا خوب در هم مخلوط شوند. از جمله حلوهای دیگر حلوای خرمایی است که از ترکیب خرما و روغن و آرد به دست می‌آید.

^۱. Khap

^۲. Dombaz

^۳. Konji

^۴. Soku

۹-۲. رنگینک از جمله غذاهای سنتی است که از ترکیب خرما و شکر و روغن و ادویه‌جات گوناگون درست می‌شود که مخصوصاً در ماه رمضان استفاده فراوان دارد.

۱۰-۲. از جمله موارد دیگر می‌توان به تهیه رب که از ترکیب شیرۀ خرما و آب لیمو به دست می‌آید، اشاره کرد که در اصطلاح محلی به آن دیشو گفته می‌شود. این نوع رب معمولاً در اوایل پاییز و بعد از برداشت محصول درخت خرما و لیمو انجام می‌شود. این کار معمولاً توسط زنان انجام می‌شود. ابتدا خرماها را در دیگ‌های بزرگ جوشانده تا شیرۀ آن‌ها بیرون آید و سپس آب لیمو را به آن اضافه می‌نمایند. این نوع رب را به همراه غذاهایی مانند ماهی استفاده می‌کنند.

۱۱-۲. از پَنگ (شاخه‌ای که خرما به آن آویزان است) درخت خرما به عنوان جارو نیز می‌توان استفاده کرد.

۳- تنه: از تنه درخت خرما نیز استفاده‌های گوناگون می‌شود.

۱-۳. می‌توان به استفاده آن در سقف اشاره نمود.

شکل ۲۱. نمونه از کاربرد تنه درخت خرما در سقف، روستای قلعه کهنه (منبع: نگارنده)

۲-۳. پیری^۱ به رشته‌های ریزی که دور تنه درخت خرما است در اصطلاح محلی پیری گفته می‌شود که به رنگ قهوای رنگ است. از پیری برای ساخت طناب استفاده می‌شود.

۳-۳. پرونگ^۲ از جمله وسایلی است که از پیری به دست می‌آید و برای بالا رفتن از درخت خرما از آن استفاده می‌شود.

شکل ۲۱. نمونه از استفاده از پرونگ، روستای قلعه کهنه (منبع: نگارنده)

^۱. Piri

^۲. Parvang

۳-۴. از تنه درخت خرما برای ساخت وسیله تفریحی به نام الاکلنگ که در اصطلاح محلی به آن هی لو می شا گفته می شود نیز استفاده می شود.

۵-۳. از تنه برای سوخت نیز استفاده می شود. لازم به ذکر است که در اصطلاح محلی به تنه درخت خرما تُنگ گفته می شود. تاپ، چوب‌هایی هستند که بر روی تنه درخت خرما قرار دارند. از تاپ برای مصرف سوختی استفاده می شود.

۳-۶. پنیر درخت خرما به رنگ سفید است و مصرف خوراکی دارد. پنیر درخت خرما با قطع درخت خرما به دست می آید. پنیر درخت خرما در قسمت سر یا بالای درخت قرار دارد و با شکافتن سر درخت به دست می آید.

خرما در باورهای عامیانه مردم جم و ریز

مردم جم و ریز معتقدند که خرما میوه‌ای بهشتی است و آن را برای مردگان خود خیرات می کنند. در این ناحیه رسم این است که برخی افراد باغ خود را بعد از فوتشان به مسجد یا حسینیه وقف نموده تا عایدات آن صرف مراسم ماه محرم شود. تا به این وسیله برای اموات سبب خیر و آمرزش گردد. در این منطقه نوعی خاصی از درخت خرما وجود دارد که نام آن درخت خرماي شکر^۱ است که دانه‌های ریز سیاهی در دل آن وجود دارد، مردم این منطقه معتقدند که این دانه‌های سیاه همان سمی است که با آن امام حسن را مسموم ساختند.

همچنین درخت خرماي دیگری به نام لشت^۲ وجود دارد که دارای پوسته‌ای سیاه رنگ است. مردم این ناحیه معتقدند که این پوسته سیاه به این دلیل است که به هنگام فرستادن درختان از بهشت برای انسان این نوع درخت خرما به خروج خود اعتراض کرد به همین دلیل خداوند لباس سیاهی به تن او پوشاند.

اگر پیچشی در بالای درخت خرما که در اصطلاح محلی به آن سر مخ گفته می شود ایجاد شود و از حالت طبیعی آن را خارج کند اصطلاح گنا^۳ را برای آن به کار می برند و معتقدند که درخت نخل دیوانه شده است.

۴- نتیجه گیری

در تحقیق حاضر سعی بر آن شد تا به بررسی کارکردهای درخت خرما و نحوه تأثیرگذاری این درخت بر زندگی مردم شهرستان جم و ریز با رویکردی گیاه‌قوم‌شناسانه پرداخته شود. همان گونه که نظریه پردازان ماتریالیسم فرهنگی و بوم‌شناسی فرهنگی معتقدند محیط بر نحوه زندگی و فرهنگ مردم یک منطقه تأثیرگذار است. این تأثیر در این تحقیق به وضوح نشان داده شده است و بیان شده است که چگونه درخت خرما در فرهنگ مادی و در فرهنگ معنوی مردم نفوذ کرده است. نمونه‌هایی از این تأثیرگذاری را می توان در اقتصاد و گذران زندگی، صنایع دستی و حتی بازی‌های کودکان مشاهده نمود. این درخت از لحظه تولد با زندگی فرد پیوند برقرار نموده و تا بعد از مرگ نیز همراه فرد است که نمونه آن را می توان در بخشش باغ‌ها توسط بعضی از مردم این منطقه برای آمرزش و باقیات‌الصالحات (کارهای نیکی که بعد از مرگ صاحبشان باقی می ماند و به عقیده مسلمان برای صاحبش سبب بخشش و آمرزش می شود) مشاهده کرد. این درخت حتی در شادی مردم و مراسم مقدسی مانند ازدواج وارد شده و همراه آن‌هاست و در مراسم سوگواری نیز آن‌ها را همراهی می کنند؛ بنابراین این درخت پیوند ناگسستنی‌ای با زندگی مردم این منطقه پیدا کرده است و به جزء جدانشدنی از زندگی مردم این منطقه تبدیل شده است که زندگی بدون آن برای این مردم ناآشنا است.

۵- سپاس‌گزاری

گرت ز دست برآید چو نخل باش کریم ورت ز دست نیاید چو سرو باش آزاد
(سعدی علیه الرحمه)

1. Shekær

2. Lasht

3. gena

تقدیم به پدرم که همواره با باغبانی و درخت خرما زندگی کرد و با آن به ما درس سخاوت و بخشندگی را آموخت. همچنین نویسندگان از تمامی کسانی که در امر پژوهش مشارکت کرده‌اند و زمینه فراهم کردن داده‌های دست اول و بومی را امکان‌پذیر ساختند، قدردانی و تشکر می‌نمایند. امید است این پژوهش جوابگو زحمات همه این عزیزان باشد.

۶- تضاد منافع

نویسنده هیچگونه تضاد منافی را اعلام نمی‌کند.

واژه‌های محلی

- بل (Bel): وسیله‌ای که از برگ درخت خرما ساخته می‌شود.
- بو (Bu): مرحله گرد افشانی درخت خرما
- پرونگ (Parvang): وسیله‌ای که از یبیری ساخته می‌شود و برای بالا رفتن از نخل از آن استفاده می‌شود.
- پَنگ و پیش (Pang & Pish): مرحله حرس کردن درخت خرما
- پَنگ (Pang): شاخه‌هایی که خرما از آن آویزان است
- پیری (Piri): رشته‌های نازک اطراف درخت خرما
- پیش (Pish): برگ درخت خرما
- تاپ (Tap): چوب‌هایی که به صورت برجسته بر روی تنه درخت خرما قرار دارند.
- تاره (Tare): اولین مرحله میوه درخت خرما
- تغل (Texal): برگ میانی درخت خرما
- تک تک (Tak Tak): نوعی اسباب بازی کودکان، وسیله تفریحی
- تنگ (Tong): تنه درخت خرما
- چاکان (Chakan): سبد یا زنبیل
- چیک (Chik): برداشت محصول
- خاپ (Chap): ینیر درخت خرما
- خارک (Khark): میوه نرسیده درخت خرما
- دمباز (dombaz): میوه درخت خرما که پایین آن رطب و بقیه آن خارک است.
- دولک (Dulæk): وسیله‌ای برای نگهداری آب
- دیشو (DiShu): رب خرما
- رنگینک: غذایی مقوی که از ترکیب خرما، آرد، روغن و ادویجات ساخته می‌شود.
- سپک (Cepak): وسیله‌ای که از برگ درخت خرما بافته می‌شود و برای گذاشتن نان در آن استفاده می‌شود.
- سته (sæte): وسیله‌ای که از به هم پیوستن برگ‌های درخت خرما ساخته می‌شود.
- سکو (Soku): وسیله‌ای که برای کوبیدن مواد غذایی از آن استفاده می‌شود.
- گلت (Golal): وسیله‌ای که از برگ درخت خرما بافته می‌شود و برای گذاشتن چیزهایی مثل خرما در آن استفاده می‌شود
- مچمان (mujman): وسیله‌ای برای پایین آوردن خرما از درخت
- هی لو می شا (hylomisha): الاکلنگ

7. References

- Anjum Rooz, A. (1999). Dates of Iran (Vol. 1), Tehran: Oruj Publishing. [In Persian]
- Bibak, H and Moghbal Henzaei, F (2017). Collection, Identification and Traditional and Native Use of Medicinal Plants in Jiroft County, Quarterly Journal of Arbitrary Plants, 16(4): 141-116. URL: <http://jmp.ir/article-1-1380-en.html> [In Persian]

- Creswell, John W. (2006). Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches, California: Sage Publications.
- Fakuhi, N (2003). History of thought and theories of anthropology (Vol. 1), Tehran: Ney Publications. **[In Persian]**
- Farhadi, M. (2005). Ethnographic plant with abstract and examples of the ethnographic plant of the car of the camera, Letter of Social Sciences, 34: 96-43. **[In Persian]**
- Fesharaki, P. (1987). A research in the field of agricultural geography, date palm trees in Bam and Narmashir, Geographical Research, 24: 87-70. **[In Persian]**
- Henry, M. (1972). The importance of the date palm tree in the life of the Khor people, translated by Askari Khanqah Asghar, Language and Literature Journal, 286: pp. 2-19. **[In Persian]**
- Heydari, M and Karamdoost, B. (2014). A study of the policy of the Hyrcanian forest respiration or exploitation program, Iranian Forest and Poplar Research Quarterly, 24 (4): 736-724. **[In Persian]**
- Holy Quran, Surah Anam, Raad and Maryam . **[In Persian]**
- Islami, A. (2003). Dates in the Culture of the People of Khesht and Delvar, Persian Language and Literature Journal, Dialectology, 6(1): 1-53. **[In Persian]**
- Islami, A. (2004). Dates in the Culture of the People of Kerman, Persian Language and Literature, Persian Language and Literature Journal, Dialectology, 1(2): 53-37. **[In Persian]**
- Mour, J. (1982). Life and thought of anthropological greats (Vol. 1), translated by Hashem Beikpour and Jafar Ahmadi, Tehran: Sociologists' Publications. **[In Persian]**
- Murchison, J. (1973). Ethnography Essentials: Designing Conducting and Presenting your Research. U.S: Jossey-Bass.
- Prance, G. T. (2007). Ethnobotany, the science of survival: a declaration from Kaua'I. Economic Botany, 61, 1-2.
- Rastegar, Zakaria (2013). Jam, History, Land, Culture (Vol. 1), Bushehr: Abtin Negar Publication. **[In Persian]**
- Saybani, A. (1983). Handicrafts from date palm trees, Ayandeh Publication, 10(2): 51-65.
- Soleiman, Marzieh, Rahmani, Hossein and Farashian, Raziieh (2013). A review of the medicinal plant Milk thistle, First National Conference on Medicinal Plants and Sustainable Agriculture, Hamadan, Hegmataneh Environmental Assessment Association. **[In Persian]**
- Zhao, Z., Dorje, G, and Wang, Z.T (2010). Identification of medicinal plants used as Tibetan Traditional Medicine Jie-Ji. Journal of Ethnopharmacology. 132, 122-126.
- Ziaei, M R. (2006). Palm, Dates and What They Make of Them, People's Culture Quarterly, 17: 52-31. **[In Persian]**